

Danmark og Sydasi

Studiemateriale vedrørende Sydasi i danske samlinger

af forskningsbibliotekar, mag.art. Frede Møller-Kristensen

De væsentligste årsager til, at der i Danmark findes studiemateriale vedrørende Sydasi, er følgende: handelsinteresser, missionsvirksomhed og videnskabelig nysgerrighed.

I kølvandet på de store opdagelsesrejser opstod i Europa drømmen om at få del i Orientens rigdomme. Især var ædelstene, guld, silke, krydderier og de klare farver: purpur og ultramarin højt skattede objekter blandt overklassen i Europa. De store fortjenester, der lå i handelen med disse eksotiske varer, fristede flere europæiske nationer til store handelsengagementer i Asien.

Også den danske konge, Christian IV, drømte om at kunne hente Østens herligheder hjem til Danmark. I 1616 gav han tilladelse til oprettelsen af et dansk Ostindisk Kompagni, som måtte drive handel i Ostindien, Kina og Japan. Der skulle dog gå to år, inden de første skibe blev sendt afsted. I 1618 noterede Christian IV i sin kalender: "Den 29. november sejlede vor indianske flåde ud af sundet. Den almægtige Gud give dem lykke." Han hentydede her til en lille flåde, bestående af et par handelsskibe og et par af kongens krigsskibe, som under den unge adelsmand Ove Gieddes kommando forlod de danske kyster med kurs mod Sri Lanka. Den 16. maj 1620 nåede Ove Giedde rejsens mål.

Den oprindelige plan: at etablere en fast handelsstation på Sri Lanka mislykkedes delvis. Rajah'en af Kandy ville ikke anerkende den traktat, som hans gesandt (hollænderen Boshouwer) på hans vegne havde udarbejdet sammen med Christian IV i København. Ove Giedde indgik på den danske konges vegne en ny venskabs- og handelstraktat med rajah'en. Herved erhvervede Danmark den naturlige havn Trincomalee med ret til at anlægge fæstning og opkræve told. Denne traktat fik dog aldrig nogen praktisk betydning. Det fik derimod den handels- og venskabstraktat, som Ove Giedde

19. november 1620 oprettede mellem Christian IV og en indisk fyrste på Coromandel-kysten: nayak Raghunatha af Tanjore. Den indiske fyrste var interesseret i oprettelsen af en dansk handelsstation på kysten som modvægt til de dominerende portugisere og hollændere. Han var endvidere ivrig efter at købe bøsser, kugler og krudt af danskerne. Resultatet af kontrakten mellem den danske konge og nayak'en blev, at danskerne lejede kystlandsbyen Trankebar og omegn. Danskerne fik tilladelse til at opføre en fæstning i Trankebar. De fik ret til at opkræve told af den handel, der gik gennem området. Danskerne måtte endvidere anvende den danske konges møntfod, og de havde frihed til at udøve deres egen religion.

Ove Gieddes ekspedition var således blevet en succes. Danmark havde fået sin første koloni - selv om den kun var til leje. Inden sin afrejse lod Ove Giedde fæstningen Dansborg opføre til beskyttelse af Trankebar. Andre bygninger blev snart opført, og hele byens struktur blev lavet efter dansk mønster. Byen voksede støt, og i storhedstiden omkring år 1700 var Trankebar en efter danske forhold stor by med sine 6.000 indbyggere inden for voldene og 7.000 udenfor.

Danmark erhvervede i årenes løb andre besiddelser i Indien. Fra 1625 har danskerne fra tid til anden haft loger i Bengalen, bl.a. Dannemarksnagore ved Chandernagore. Den vigtigste danske handelsstation i Bengalen blev erhvervet 1755. Efter forhandlinger med Bengalens hersker, nawab Ali Vardi Khan, fik danskerne ret til at handle overalt i Bengalen, Bihar og Orissa mod 2,5 procent i told. Som loge fik danskerne anvist byen Serampore. Den blev til ære for kong Frederik V døbt Frederiksnagore.

Nicobarerne, en øgruppe i det Bengalske hav nordvest for Sumatra, har i flere perioder været i dansk besiddelse. De blev besat i 1755. Øerne fik navnet Frederiksøerne og kolonien Ny Danmark blev grundlagt. Kolonien blev dog hurtigt opgivet på grund af det usunde klima.

Fra Trankebars grundlæggelse 1620 havde skiftende handelskompagnier administreret de danske besiddelser i Indien. I 1777 blev det mere end 150-årige kompagnistyre brudt. Efter forhandlinger med Det Asiatiske Kompagni overtog kronen administrationen af Trankebar og Serampore, af logerne i Calicut, Colachel, Balasore, Patna, Porto Novo (nord for Trankebar), samt Nicobarerne. I denne periode svinder danskernes interesser for Trankebar mere og mere. Serampore fik nu sin storhedstid.

Englands voksende magt gjorde efterhånden den danske handel på Indien mindre rentabel. Det blev derfor besluttet at sælge de danske besiddelser til englænderne. Ved traktaten af 22. februar 1845 afstod Christian VIII kolonierne Trankebar og Serampore med tilhørende offentlige bygninger til det britiske Ostindiske Kompagni for en sum af 1.125.000 rigsdaler.

Bibelen på tamil

De danske konger så gerne, at handelsaktiviteterne i Indien forenedes med en eller anden form for missionsvirksomhed. I Ceylon-traktaten fra 1618 havde Christian IV krævet ret til missionsvirksomhed, og ifølge det nye Ostindiske Kompagnis oktroj fra 1670 forventedes det, at kompagniets præster ville missionere blandt den indiske befolkning. I kompagnikredse var man indstillet på at give de ansatte den nødvendige kirkelige betjening, men tanken om missionsvirksomhed vakte uvilje. For det første ville det medføre unødvendige ekstraudgifter, og for det andet frygtede man, at en kristen missionsvirksomhed i det område, som kompagniet administrerede, ville skabe uro blandt den indiske befolkning og derved skade handelen. Det er derfor ikke så mærkeligt, at de to missionærer, der ankom til Trankebar 1706, blev mødt med skepsis og modvilje hos kompagniets guvernør og øvrige embedsmænd. Dette til trods for at de var udsendt af kongen, Frederik IV, der støttede dem både moralsk og økonomisk.

De to missionærer var den 23-årige Bartholomaeus Ziegenbalg, der var født af danske forældre, men opvokset og uddannet i Tyskland, og hans lidt ældre ven, tyskeren Heinrich Plütschau. De havde begge fået deres teologiske uddannelse ved det pietistiske universitet i Halle og var blevet ordineret i København. De to missionærer lærte sig på utrolig kort tid både portugisisk (af hensyn til de mange portugisere i området) og det for dem betydeligt vanskeligere tamil. De satte sig endvidere grundigt ind i den indfødte befolknings sæder og skikke. Ofte diskuterede de med brahmanerne i Trankebar og omegn, og de fik stor indsigt i indisk livsvisdom og religion. Ziegenbalg berettede flittigt hjem om alt dette.

Ziegenbalg og Plütschau er de første protestantiske missionærer overhovedet, og de lagde grunden til al videre protestantisk missionsvirksomhed i Indien.

Ikke blot gennem deres pionérarbejde for den protestantiske mission har Ziegenbalg og Plütschau vundet stor berømmelse, grundlæggelsen af et trykkeri i Trankebar har ligeledes gjort deres navne kendt viden om. Det danske missionstrykkeri i Trankebar har fået en betydelig plads i tryknin-gens historie i Indien.

Missionstrykkeriet blev etableret med støtte fra britiske og tyske missionsvenner. En trykpresse, latinske typer og papir, skænket af det britiske "Society for Promoting Christian Knowledge", ankom til Trankebar 1712. I Halle fremstillede man tamil-typer til det danske trykkeri.

Den første bog var færdig fra trykkeriet 17. oktober 1712. Det er et lille opbyggeligt skrift på portugisisk: *A Ordem da Salvacao, ou A Doutrina*

புதுவழிபாடு மதவெய்து யெனதி மவாடகூநீ உவத
 தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல

புதுவழிபாடு மதவெய்து
 யெனதி மவாடகூநீ
 உவத தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல
 புதுவழிபாடு மதவெய்து
 யெனதி மவாடகூநீ
 உவத தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல

தி மவாடகூநீ உவத
 தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல
 புதுவழிபாடு மதவெய்து
 யெனதி மவாடகூநீ
 உவத தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல

Novuom testament Mallebar. Trankebar 1714. Første del af Det nye Testamente på tamil er trykt med de store typer fremstillet i Halle.

மொசேசேனதி மவாடகூநீ உவத தமுதலாம
 பொடி தகம
 முதலாமதி காராம

புதுவழிபாடு மதவெய்து
 யெனதி மவாடகூநீ
 உவத தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல
 புதுவழிபாடு மதவெய்து
 யெனதி மவாடகூநீ
 உவத தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல

தி மவாடகூநீ உவத
 தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல
 புதுவழிபாடு மதவெய்து
 யெனதி மவாடகூநீ
 உவத தகூலிவி சேடிமல
 முதலாமவதி காராமல

Biblia Damulica. Trankebar 1723-27. Det gamle Testamente på tamil trykt med de mindre typer fremstillet på mussionstrykkeriet i Trankebar. Opslag: begyndelsen af Første Mosebog.

Christaa. Nogle uger senere forelå det andet Trankebar-tryk: en portugisisk ABC. I 1713 udgik det første tamil-tryk fra missionstrykkeriet.

Det blev hurtigt klart, at de tamil-typer, der var fremstillet i Halle, var for store. Der var et for stort papirforbrug forbundet med anvendelsen af disse typer. Derfor gik man i missionstrykkeriet i Trankebar i gang med at lave tamil-typer i mindre skrift. Begge skrifttyper blev anvendt til trykningen af Det nye Testamente på tamil: første del fra 1714 er trykt med de større typer fra Halle, og anden del, der var færdig 1715, er trykt med de mindre tamil-typer fremstillet i Trankebar.

Det var ofte vanskeligt for missionstrykkeriet at skaffe det nødvendige papir. Dette førte til oprettelsen af en papirmølle i Trankebar. I januar 1716 blev grundstenen til papirmøllen lagt.

Missionstrykkeriets fornemste præstation er trykningen af Det gamle Testamente på tamil. Arbejdet blev påbegyndt i 1719 og værket var fuldført i 1728.

Mødet med de fjerne lande skabte i den lærde verden interesse for at stifte bekendtskab med de fremmede kulturers sprog, litteratur, religion og hele levevis. I begyndelsen var interessen koncentreret om den Nære Orient. Derfor bestod de første danske samlinger af orientalske håndskrifter hovedsagelig af arabiske, persiske og hebraiske håndskrifter.

Situationen ændredes betydeligt med den danske filolog, Rasmus Rasks lange rejse til Østen (1816-1823). Han hjembragte store samlinger af håndskrifter, især på pali og singhalesisk.

I årenes løb har andre forskere indsamlet håndskrifter fra Sydasien til danske samlinger. Samlingerne er endvidere blevet suppleret med håndskrifter, købt eller skænket af missionærer, ingeniører, forretningsfolk osv., som har haft deres virke i disse områder.

De største samlinger i Danmark med studiemateriale af betydning for Sydasien findes i Rigsarkivet og Det kongelige Bibliotek.

Rigsarkivet

Materialet i Rigsarkivet giver os først og fremmest en indsigt i de politiske, økonomiske og administrative aspekter af Danmarks handelsengagementer i Sydasien.

I Rigsarkivets traktatsamling finder vi de dokumenter, der skabte grundlaget for de danske besiddelser i denne del af verden. Her findes blandt andet den traktat, der gav anledning til den første ekspedition til Ostindien.

Den er udarbejdet af kong Christian IV sammen med rajah'en af Kandy's gesandt, og den blev underskrevet i København den 30. marts 1618. Som bekendt ville rajah'en ikke anerkende traktaten, da den danske admiral Ove Giedde forelagde den for ham i Kandy i august 1620. Rajah'en hævdede, at hans gesandt, hollænderen Boshouwer, havde forfalsket sin fuldmagt.

Den nye traktat mellem Christian IV og rajah'en af Kandy, som Ove Giedde underskrev på den danske konges vegne den 21. august 1620, findes også i Rigsarkivets traktatsamling. Den vigtigste af dem er dog traktaten, der giver danskerne handelsrettigheder på Coromandel-kysten i Sydindien. Den er udfærdiget i den kongelige by Tanjore den 19. november 1620.

Den største mængde af studiemateriale vedrørende de danske besiddelser i Indien er samlet i de forskellige handelskompagniers arkiver. Disse arkivalier er opbevaret i Rigsarkivet. Arkivalier vedrørende det ældste Ostindiske Kompagni, der blev oprettet i 1616, findes i Danske Kancellis arkiv, idet kompagniets eget arkiv er gået tabt. Det, der er bevaret, drejer sig om breve, dokumenter, privilegier, skibsartikler osv. Blandt det bevarede materiale er endvidere admiral Ove Gieddes egen rejsejournal. Heri fortæller han om hele den lange færd, fra udrejsen i november 1618 til hjemkomsten i marts 1622. Han beretter om sit ophold på Sri Lanka, om sine forhandlinger med nayak Raghunatha i Tanjore, om erhvervelsen af Trankebar og bygningen af fæstningen Dansborg.

Det første danske ostindiske kompagni ophørte i 1643. Et nyt Ostindisk Kompagni blev oprettet i 1668. En lang række vigtige arkivalier vedrørende det nye kompagni er bevaret. Det drejer sig om resolutionsprotokoller, journaler over begivenheder i Trankebar, justitsprotokoller og en del breve. Benyttelsen af dette materiale er dog meget vanskelig på grund af papirets yderst skrøbelige tilstand.

Det mest komplette arkivmateriale stammer fra det i 1732 oprettede Asiatisk Kompagni. Hovedbøger, journaler og resolutionsprotokoller er bevaret i deres helhed, og skibsjournaler og skibsprotokoller findes i næsten komplette rækker.

I 1777 overtog staten administrationen af de ostindiske kolonier, og styrelsen af dem blev henlagt under kommercekollegiet. Asiatisk Kompagnis arkiver indeholder efter den tid kun materiale af rent handelsmæssig interesse. Alle arkivalier vedrørende det administrative indtil salget af de danske kolonier til det britiske Ostindiske Kompagni i 1845 skal søges i Det kongelige ostindiske Guvernements arkiver, i kommercekollegiets arkiver og fra 1816 i General-Toldkammer- og Kommercekollegiets arkiver.

Også andre arkiver og samlinger hørende under Rigsarkivet frembyder studiemateriale vedrørende Sydasiens: Højesterets arkiv, Missionskollegiets

arkiv 1714-1859, Det danske Missionsselskabs arkiv, en lille samling vedrørende den danske mission i Trankebar i Records of Foreign Provenance, Marinens skibsarkiver, Rigsarkivets Håndskriftsamling, og Rigsarkivets Kortsamling.

Blandt de store mængder af studiemateriale vedrørende Sydasien, som Rigsarkivet er forsynet med, er der især grund til at fremhæve en samling på omkring 50 breve på marathi. En halv snes stykker af samme slags findes i andre danske samlinger. Det drejer sig om diplomatisk korrespondance fra maratha-kongerne i Tanjore til de danske guvernører i Trankebar. En fyrsteslægt fra Maharastra mod nord havde i 1674 erobret det sydindiske kongerige Tanjore. Brevene stammer fra perioden 1725-1844. De er skrevet på marathi i modi skrift. Brevene er i særlig grad værdifulde for sprogforskningen, fordi de er skrevet i et marathi, der er udviklet langt fra Maharastra under stadig påvirkning fra dravidisk.

Dokumenterne fra maratha-kongerne i Tanjore i de danske samlinger er enestående, idet de synes at være de eneste bevarede af den slags i europæiske arkiver og samlinger. Udover hvad der er bevaret i Danmark, findes der måske kun lignende breve i statsarkivet i Madras.

Det kongelige Bibliotek

De fleste afdelinger i Det kongelige Bibliotek er i besiddelse af en eller anden form for materiale, der har relation til Sydasien.

I Udenlandske Samlinger findes trykte bøger på vestlige sprog vedrørende Sydasien samt tekstudgaver udgivet i vesten.

Kort- og Billedafdelingen har såvel håndtegnede som trykte kort, samt tegninger og stik fra disse områder.

Alt trykt materiale vedrørende de danske besiddelser i Ostindien opbevares i Danske Afdeling. Det gælder således også alt, hvad der i koloniperioden er trykt i det danske missionstrykkeri i Trankebar. Søger man i Det kongelige Bibliotek tidlige tamil-tryk fra Trankebar, skal de altså ikke søges i Orientalisk Afdeling, men i Danske Afdeling, fordi de regnes for Danica.

Det er imidlertid ikke alt, hvad der er trykt i det danske missionstrykkeri i Trankebar, der findes på Det kongelige Bibliotek i København. Ifølge kongelig befaling måtte trykkeriet i Trankebar trykke sine publikationer uden om censuren, men eksemplarer af alt, hvad man trykte, skulle sendes til København. Når Det kongelige Bibliotek i dag - trods den kongelige befaling - mangler mange Trankebar-tryk, skyldes det sikkert, at de tilsendte eksemplarer er havnet i Missionskollegiet og dér gået til grunde ved Københavns brand i 1795.

Til trods for de mangler, der måtte være i Det kongelige Biblioteks samling af tryk fra Trankebar, udgør den dog en ret enestående og værdifuld samling. De omkring 120 Trankebar-tryk, der er bevaret i Danske Afdeling, illustrerer på udmærket måde vigtige milepæle i det danske missionstrykkeris historie. Her findes blandt andet trykkeriets første arbejde: et lille opbygget skrift på portugisisk fra 17. oktober 1712 og den portugisiske ABC, der blev udsendt nogle uger senere.

Første del af Det nye Testamente på tamil (de fire evangelier og apostlenes gerninger) i første-udgaven fra 1714, trykt med de store typer fra Halle, foreligger i tre eksemplarer. Også bind 1-3 af Det gamle Testamente på tamil (1723-1727) er i Danske Afdelings besiddelse. Trykningen af dette værk, der utvivlsomt er udtryk for det danske missionstrykkeris ypperligste formåen, strækker sig over en næsten 10-årig periode. Arbejdet blev påbegyndt i 1719, og hele værket forelå færdigtrykt i 1728. Det gamle Testamente på tamil er trykt med mindre typer end dem, der blev anvendt til for eksempel trykningen af første del af Det nye Testamente på tamil. De mindre tamil-typer blev fremstillet på missionstrykkeriet i Trankebar. Som tidligere nævnt har denne ændring i typografien til formål at spare på papiret, der i høj grad var en mangelvare i denne del af verden.

Nogle af trykkene i Danske Afdeling er på papir fra den i 1716 oprettede papirmølle. Bind 1 af Det gamle Testamente på tamil er for eksempel trykt på det noget grove og grålige Trankebar-papir. Også et indvielsesskrift fra 1719 er trykt på papir fremstillet på papirmøllen tilhørende den kongelige danske mission i Trankebar. Skriftet er udsendt i anledning af indvielsen af Ny Jerusalemskirke på kong Frederik IV's fødselsdag 11. oktober 1718. I dag betragtes denne danske missionskirke som moderkirke for Sydindiens henved 200.000 lutheranere.

Det såkaldte prøvetryk fra Det gamle Testamente, bestående af titelblad og et prøveark, der findes i Danske Afdelings Hielmstjerne-samling, er i virkeligheden ikke noget prøvetryk. Titelbladet på latin og tamil trykt i Trankebar 1723 stammer ganske rigtigt fra bind 1 af Det gamle Testamente. Det er trykt på papir fra Trankebar-møllen, men "prøvearket" på 8 sider, der er trykt på europæisk papir med de store tamil-typer, er identisk med ark P af Det nye Testamente på tamil fra 1714.

Så at sige alle publikationer fra det danske missionstrykkeri i Trankebar vedrører religiøse eller kirkelige anliggender, eller også drejer det sig om publikationer af sproglige hjælpemidler. I Danske Afdeling forekommer der imidlertid et eksempel på en tryksag, der har betydning for administrationen af lov og orden i Trankebar: *Reglement og nærmere Anordning om Justitiens Administration i Trankebar og Indien*, Trankebar 1774.

De betydeligste samlinger af studiemateriale vedrørende Sydasien i Det kongelige Bibliotek findes i Orientalisk Afdeling og i Håndskriftafdelingen.

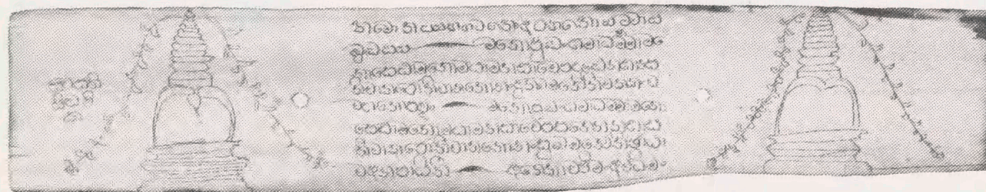
I Orientalisk Afdeling opbevares orientalske håndskrifter og bloktryk, samt bøger på orientalske sprog trykt i Orienten (bortset fra tamil-bøger trykt i det danske missionstrykkeri i Trankebar).

Selv om Orientalisk Afdeling som selvstændig afdeling ikke er særlig gammel, har der altid eksisteret samlinger af orientalske håndskrifter i Det kongelige Bibliotek. Bibliotekets grundlægger, Frederik III (1609-1670), ejede et par håndskrifter af Koranen. Den gradvise vækst i antallet af orientalske håndskrifter skete næsten udelukkende gennem erhvervelse fra den Nære Orient. Først i 1823 ændredes situationen, idet Rasmus Rask dette år vendte hjem fra sin lange rejse til Østen, hvor han havde indkøbt store samlinger af orientalske håndskrifter, bl. a. palmebladshåndskrifter på pali og singhalesisk.

Samlingerne af pali-håndskrifter fra Sri Lanka er senere blevet udvidet med pali-håndskrifter fra Thailand, Burma, Laos og Kampuchea.

Andre nævneværdige samlinger af håndskrifter fra Sydasien i Orientalisk Afdeling er den såkaldte Pandit-samling og Nepal-samlingen. Pandit-samlingen, der omfatter omkring 1.100 sanskrit-håndskrifter, er en lærd inderers bibliotek. Den blev erhvervet i 1924. Nepal-samlingen omfatter et par hundrede håndskrifter fra Nepal, især på sanskrit og nevari. På grund af de danske engagementer i Trankebar skulle man måske vente, at Det kongelige Bibliotek var i besiddelse af store mængder tamil-håndskrifter, men det er ingenlunde tilfældet. Der findes knap hundrede tamil-håndskrifter i Orientalisk Afdeling. Kun et enkelt lille palmebladshåndskrift på tamil omfattende fem blade stammer fra Ziegenbalg. En større del af tamil-håndskrifterne har tilhørt N.S. Fuglsang, der var præst i Trankebar 1792-1798.

Af de nævnte orientalske håndskriftsamlinger i Orientalisk Afdeling er Rasks samling af palmebladshåndskrifter fra Sri Lanka ganske afgjort den mest betydningsfulde. Om deres betydning for forskningen siger Rasmus Rask selv: "Disse Håndskrifers Værdi beror fornemmelig, foruden Indhol-

Side af palmebladshåndskrift på pali i singhalesisk skrift. En strofe fra den buddhistiske sentenssamling *Dhammapada*.

dets Vigtighed, på to Omstændigheder: nemlig at de alle ere gamle, for det meste skrevne for Tempelbiblioteker med utrolig Flid, som et Værk af Fortjeneste, og følgelig i Landet selv næppe for nogen Pris at erholde; og at denne Samling, såvidt vides, er den eneste i sit Slags i Evropa, ja man kan sige udenfor de buddhistiske Lande, ti endog i Kalkutta finds intet i de nævnte Tungemål, som kan lignedes dermed”.

Det er håndskrifter fra denne samling, der har dannet udgangspunkt for palifilologien - og dermed for studiet af buddhismen - i Europa.

Pali, der er et middel-indisk sprog, tilhører ligesom sanskrit den indo-europæiske sprogæt. Det er et helligt sprog for buddhisterne på Sri Lanka og i Sydøstasien.

På grundlag af tre håndskrifter fra denne samling udgav V. Fausbøll i 1855 sin berømte kritiske udgave af *Dhammapada*. Den første fuldstændige udgave, der overhovedet er foretaget af en pali-tekst i det latinske alfabet.

Dhammapada er en buddhistisk sentens-samling bestående af 423 strofer. Mange af de tankesprog, der er optaget i samlingen, er ikke specielt buddhistiske. De udtrykker etiske tanker af almenlydig karakter. Denne kendsgerning er sikkert grunden til, at oversættelser af *Dhammapada* har fået en så stor udbredelse i den vestlige verden.

Senere kom fra Fausbølls hånd en udgave af *Jatakaerne* (1877-1896). Det er ligeledes et håndskrift fra Rask-samlingen, der udgør det væsentligste grundlag for denne monumentale udgave.

De mere end 500 fortællinger i *Jataka* er en samling eventyr og fabler om Buddhas tidligere eksistenser. Hele samlingen igennem møder vi Buddha i vidt forskellige skikkelser: snart som abe eller hare, snart som håndværker, bonde, minister eller konge, snart som en eller anden guddom.

Endvidere har V. Trenckner, der lagde grunden til *A Critical Pali Dictionary* (der stadig er under udgivelse), hentet sit materiale i Det kongelige Biblioteks samling af palmebladshåndskrifter på pali.

I Håndskriftafdelingen opbevares bibliotekets breve og håndskrifter på vestlige sprog. Her findes en del studiemateriale til belysning af de danske besiddelser i Ostindien, blandt andet et par ufuldendte og ikke-publicerede udkast til de danske ostindiske etablissemeters historie.

Et af de tidligste dokumenter vedrørende den første danske ekspedition til Ostindien er Christian IV's skibsartikler (*Article for de til Seylon gaaende Folk, til Kejserens Tjeneste sammesteds*. Anno 1617). En afskrift af disse artikler er bevaret i Håndskriftafdelingen. Endvidere findes adskillige interessante rejsebeskrivelser i Håndskriftafdelingen. En meget levende skildring af et togt til Trankebar 1622 er skrevet af islændingen Jon Olafsson. Han gjorde

Illustration, udført af en sydindisk kunstner, til N.S. Fuglsangs oversættelse af tamil-digtet om den indiske kærlighedsgud Kama: "Indianernes Elskovs-Gud. Hans Vagen el. Vogn den femfarvede Kili el. Papagöie".

14.

13
Motihari

11th June 1917

My dear brother,

I am here for a day. I received your booklet and I was, going to the station. It put me in mind of some of the happiest hours I used to have years ago in South Africa. I read the booklet years ago when I found myself in the company of some very dear Christian friends. I have read it again today with little appreciation if one may so write in this manner of a sacred work & like this: for me truth and love are interchangeable terms. You may not know

Første side af brev fra Mahatma Gandhi til Esther Færing dateret 11. juni 1917. "Man må leve et liv i kærlighed midt i det had, vi oplever overalt", siger Gandhi blandt andet i dette brev.

optog ham under hans ophold på Sri Lanka: palistudier, overværelse af tilberedning af kanelbark, problemer i forbindelse med trykningen af hans singhalesiske skriftlære osv.

Den nævnte singhalesiske skriftlære, der er på dansk, påbegyndte han kort før sin hjemrejse. Han nåede med nød og næppe at få den færdigtrykt i det Wesleyanske missionstrykkeri i Colombo inden sin afrejse. At han gjorde sig megen umage med denne lille afhandling, viser det korrekturark af den, der i dag er bevaret i Håndskriftafdelingen. Man nåede ikke at trykke et titelblad til skriftlæren i Colombo. Først efter Rasks død i 1832 lod hans broder trykke et titelblad til restoplaget. Det fik ved en fejltagelse trykåret 1821 i stedet for 1822.

I Håndskriftafdelingen findes der en bemærkelsesværdig brevsamling. Det drejer sig om en samling på 150 Gandhi-breve. Hovedparten af brevene er skrevet til en dansk dame, Esther Færing, i perioden 1917-1940. Samlingen indeholder også nogle korte breve, som Mahatma Gandhi skrev til hendes to døtre. Esther Færing var oprindeligt knyttet til den danske mission i Sydindien, men sluttede sig senere til Gandhis menighed i hans Ashram ved Sabarmati i nærheden af Ahmedabad.

Brevene er af forskellig længde. De strækker sig fra korte noter, skrevet i hast på en jernbanestation, til længere breve. Tonen i brevene er meget fortrolig. Esther Færing får lov til at kalde Gandhi for Bapu ('far'). Gandhi besværer sig endog over sin hustru over for Esther Færing, og selv i trængselstider - for eksempel når truslen om fængsel lurer forude - har han fundet tid til at skrive til hende.

Andre samlinger

Der findes andre institutioner og samlinger i Danmark end de nævnte, der i mindre grad har en eller anden form for studiemateriale vedrørende Syd-asien, det være sig kort, stik, orientalske håndskrifter, breve eller arkivalier:

- I KØBENHAVN: 1. Hendes Majestæt Dronningens Håndbibliotek
2. Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm
3. Københavns Skipperlav
4. Marinens Bibliotek
5. Farvandsdirektoratets nautiske afdeling
6. Dansk Folkemindesamling
7. Nationalmuseet
8. Botanisk Museum
9. Botanisk Centralbibliotek
10. Københavns Universitets Zoologiske Museum
11. Kunstindustrimuseet
12. Dansk Santalmission
13. Kvindelige Missions Arbejdere

UDEN FOR KØBENHAVN:

1. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg
2. Sorø Akademis Bibliotek, Sorø
3. Bregentved, Haslev
4. Landsarkivet for Fyn, Odense
5. Karen Brahes Bibliotek, Odense
6. Ravnholt, Ørbæk
7. Søfartssamlingerne ved Svendborgsund, Troense
8. Landsarkivet for Nørre-Jylland, Viborg
9. Erhvervsarkivet. Statens erhvervshistoriske Arkiver, Århus
10. Statsbiblioteket i Århus
11. Institut for forhistorisk arkæologi og etnografi, Århus
Universitet
12. Brødremenigheden, Christiansfeld

LITTERATUR

- BARNES, ALICE M. (ed.): *My dear child. Letters from M.K. Gandhi to Esther Faering*. Ahmedabad 1956.
- BIBLIOTHECA DANICA. Systematisk Fortegnelse over den danske Litteratur fra 1482 til 1830. Ved dr. Chr. V. Bruun. København 1961.
- BRO-JØRGENSEN, J.O. og AA. RASCH: *Asiatiske, vestindiske og guineiske handelskompagnier*. (=Vejledende Arkivregistrativer XIV). København 1969.
- BRØNDSTED, JOHS. (udg.): *Vore gamle tropekolonier 1-8*. 2. udg. København 1966-68.
- CÆDES, GEORGE: *Catalogue des Manuscrits en Pali, Laotien et Siamois Provenant de la Thaïlande* (= *Catalogue of Oriental Manuscripts, Xylographs etc. in Danish Collections*, vol. 2:2). Copenhague 1966.
- Der Königl. dänischen Missionarien zu Ost-Indien eingesandter ausführlichen Berichte 1-9. Halle 1718-72.
- FELDBÆK, OLE: *India Trade under the Danish Flag 1772-1808*. Copenhagen 1969.
- GAUR, ALBERTINE: *A Catalogue of B. Ziegenbalg's Tamil Library* (= *The British Museum Quarterly*, vol. 30, 99-105). 1966.
- GODAKUMBURA, C.E.: *Catalogue of Ceylonese Manuscripts* (= *Catalogue of Oriental Manuscripts, Xylographs etc. in Danish Collections*, vol. 1). Copenhagen 1980.
- : *Catalogue of Cambodian and Burmese Pali Manuscripts*. (= *Catalogue of Oriental Manuscripts, Xylographs etc. in Danish Collections*, vol.2:1). Copenhagen 1983.
- Hielmstiernes bogsamling 1-2. København 1782-85.
- PRIOLKAR, A.K.: *The Printing Press in India*. Bombay 1958.
- ROSENKILDE, VOLMER: *Printing at Tranquebar, 1712-1845* (= *Library 4*, 179-195). 1949.
- Sources of the History of North Africa, Asia and Oceania in Denmark*. Compiled by C. Rise Hansen (= *International Council on Archives. 3rd Series*, vol. 3, part 1). Paris 1980.
- STRANDBERG, ELISABETH: *The Modi Documents from Tanjore in Danish Collections* (= *Beiträge zur Südasiensforschung Bd. 81*). Wiesbaden 1983.

Jubilæum 1993

Den 15. november 1993 er det 200 år siden, Det kongelige Bibliotek blev et offentligt bibliotek med åben adgang for publikum.

Det sker på et tidspunkt, hvor institutionen har været igennem store ydre og indre forandringer. Det vil derfor være værdifuldt, om lånere og andre med kendskab til biblioteket i forbindelse med jubilæet kunne bidrage til bibliotekets historie i mands minde ved at fortælle om oplevelser og erfaringer herfra gennem de sidste 50-60 år.

Alle med interesse for biblioteket opfordres hermed til at gribe pennen og meddele, hvad de har lyst til at fortælle af erindringer om forhold og personer på biblioteket - korte eller lange, om stort eller småt, oplevet kritisk eller positivt.

Det er Erland Kolding Niensens håb, at opfordringen vil blive fulgt af så mange, at et udvalg af de indkomne bidrag kan samles i en antologi udgivet i jubilæumsåret, men under alle omstændigheder vil bidragene indgå som historisk kildemateriale i bibliotekets arkiv i Håndskriftsamlingen. Også erindringsbidrag, som ikke måtte ønskes offentliggjort med det første, modtages med taknemmelighed. De vil så blive opbevaret efter nærmere aftalte retningslinjer.

Af hensyn til den påtænkte publikation bedes bidrag sendt til biblioteket senest den 1. november 1992.

Kuverten mærkes "Jubilæum 1993" og sendes til forskningsbibliotekar Harald Ilsøe, som også kan kontaktes telefonisk vedrørende tvivlsspørgsmål.

Som et første bidrag hertil bringes på de følgende sider fhv. forskningsbibliotekar Knud Bøgghs erindringer fra katalogværelset.